

УДК: 001.103:004.05-025.28

Калюжна Наталія Миколаївна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3154-8194>,

аспірантка,

Київський національного університету культури і мистецтв,
Київ, Україна,

гостьова дослідниця,

Лейбніцький інформаційний центр науки та технологій,

Ганновер, Німеччина

e-mail: Nataliia.Kaliuzhna@tib.eu

МОНІТОРИНГ ВІДКРИТОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

Розглянуто принципи побудови, джерела даних та функціональні можливості інструментів для проведення моніторингу відкритого доступу у Німеччині. Доведено, що повнота та якість метаданих є ключовими критеріями для отримання якісних аналітичних даних для прийняття виважених управлінських рішень.

Ключові слова: відкритий доступ, відкрита наука, метадані, Німеччина, моніторинг відкритого доступу.

В умовах переходу на відкриту модель наукової комунікації сучасні бібліотеки потребують не лише спеціальних інструментів для розбудови та управління електронними колекціями, але й наявності засобів для проведення ґрунтовного аналізу та моніторингу відкритого доступу. Академічні та університетські бібліотеки все частіше використовують бібліометричні методи для відстеження публікаційної активності наукових установ та закладів вищої освіти, збирають інформацію щодо частки публікацій, оприлюднених у відкритому доступі та працюють над ідентифікацією проблем та викликів, які перешкоджають чи уповільнюють впровадження практик відкритої науки. Кожне з цих завдань потребує аналізу метаданих наукових публікацій, проте, як показують реалії наукової комунікації, ці дані є фрагментовані та частково монополізовані великими комерційними організаціями, що значно ускладнює їх отримання для окремих установ.

Відтак для забезпечення академічної спільноти, грантодавчих організацій та управлінців інформацією про наукові публікації, опубліковані дослідниками, афілійованими з німецькими науковими установами було розроблено спеціальний інструмент – Open Access Monitor (<https://open-access-monitor.de/>). Цей інструмент являє собою центральний інтерфейс, який об'єднує дані із декількох ресурсів, що забезпечує безперервний моніторинг відкритого доступу на національному рівні та генерує якісні аналітичні дані. Через труднощі стандартизації метаданих у звітах наукових установ та різні протоколи обміну даних розробники сервісу були змушені відмовитися від ідеї використання даних через звіти установ. Натомість, в основі Open Access Monitor лежить принцип агрегації даних, що надходять із різних джерел даних, серед яких Dimensions,

Web of Science, Scopus, Unpaywall, DOAJ, ROR, Crossref, LAS:eR та Open APC.

Розглянемо детальніше, які дані надходять із якого ресурсу. Статус відкритого доступу (золотий, зелений, гібридний, бронзовий чи закритий) визначається на основі даних Unpaywall. Unpaywall – база даних, що містить понад 30 мільйонів статей відкритого доступу, зібраних з PubMed, репозитаріїв відкритого доступу та інших баз даних. Unpaywall вважається ключовим інструментом для визначення статусу відкритого доступу. Однак, одним із недоліків бази є те, що нею індексуються лише ті публікації, які мають DOI. Видавничу бізнес-модель, на основі якої функціонують наукові журнали, Open Access Monitor отримує з Директорії журналів відкритого доступу (DOAJ). Нормалізація назв установ до кінця 2021 року здійснювалась на основі постійного ідентифікатора GRID, який пізніше було замінено на ідентифікатор Реєстру наукових та науково-дослідних установ ROR, розроблений Каліфорнійською цифровою бібліотекою.

Впорядкування назв наукових журналів відбувається за допомогою Crossref – реєстраційної агенції, яка також дозволяє встановлювати та відслідковувати взаємозв'язки між публікаціями та їх цитуванням. Перевагою використання Crossref також є те, що агенція має відкритий перелік усіх журналів, які передають до неї метадані публікацій.

Підхід для використання даних із Dimensions, Scopus та WoS пояснюється бажанням відобразити найповнішу інформацію про публікації відкритого доступу у Німеччині. З іншого боку, ці системи мають свої сильні сторони: Dimensions має найширше охоплення, WoS збагачує свої метадані інформацією про кореспондуючого автора, а Scopus містить найбільшу кількість назв журналів, які походять із німецькомовних країн. Окрім цього, інтеграція всіх трьох баз даних в Open Access Monitor забезпечує максимальну щільність даних.

Варто зазначити, що особливістю сервісу для моніторингу відкритого доступу у Німеччині є те, що він відображає й фінансову складову переходу на відкриту модель наукової комунікації. З метою покращення прозорості як з боку видавництва, так і наукових установ, Open Access Monitor відображає дані про ціни за публікації у золотих та гібридних журналах (імпортується з OpenAPC) та ціну за передплату пакету повнотекстових публікацій для бібліотечних консорціумів (отримуються із LAS:eR).

У планах розробників збагатити сервіс метаданими з OpenAlex, а також для зменшення залежності від системи управління електронними ресурсами, яка збирає інформацію про витрати консорціумів на передплату ресурсів, заплановано інтеграція додаткових бібліотечних систем, таких як FOLIO та Alma.

Отже, розробка та використання інструменту Open Access Monitor є важливим рішенням для підтримки відкритої науки та слугує цінним ресурсом для прийняття обґрунтованих рішень стосовно подальшого розвитку та підтримки відкритого доступу. Досвід німецьких колег може бути корисним для українських фахівців, які працюють над реалізацією Національного плану впровадження відкритої науки в Україні, бібліотекарів та працівників офісів із підтримки наукових досліджень.

UDC 001.103:004.05-025.28

Nataliia Kaliuzhna,

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3154-8194>,

Graduate Student,

Kyiv National University of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine,

Visiting Scholar,

Leibniz Information Centre for Science and Technology and University Library,

Hannover, Germany,

e-mail: Nataliia.Kaliuzhna@tib.eu

OPEN ACCESS MONITORING OF RESEARCH OUTPUT AT THE NATIONAL LEVEL: THE CASE OF GERMANY

The report examines the principles of development, data sources used and functional capabilities of Open Access Monitor Germany. It has been proved that the completeness and quality of metadata are critical criteria for obtaining high-quality analytical data for enabling informed managerial decision-making.

Keywords: open access, open science, metadata, Germany, open access monitoring.